

(DCEC I, 484).

Més recent és *bol* 'tassa gran' [1905, Dicc. Bulbena], que es prengué de l'angl. *bowl*, segurament per conducte del francès [1821, *bowl* 1786].

Com a apèndix a *BOL* i tractarem d'un mot que molts senten com a derivat de *bol*, i que de fet, si no derivat de *bol* en català, és diminutiu, en la llengua d'origen, de l'ètimon d'aquest. Això correspon realment als fets. Com diu el *DFa*, el *BOLITX* és un «ormeig del bou petit», és «un bouet». En tenim documentació encara més abundant i molt més antiga. Apareix ja l'any 1154 «*bulig* nabal» en un doc. rossellonès dels aplegats per Alart. Podria ser que sigui una altra versió del mateix doc., un de referent a l'Alt Empordà, Castelló d'Empúries, de què un savi cartista rossellonès envià còpia a Moreau, datat de 1156, on es llegeix «charabum in stagno Kastilionis com --- panestel [lleg. probablement *panescal*] et *bulig* naval» (*charabum* 'caro', espècie de llagut) (Coh. Moreau, *BibliNatP.*, vol. 68, veg. ací s. v. *CARO*).

En el seu *InuLICat.*, Alart registra una desena d'exs. de *bolig* en documents de context clar, a partir de l'any 1261, a l'article *bolig* d'aquest recull inèdit. En aquesta mateixa font, quasi inescrutable, en trobo més en altres articles: a l'article *exàvegua*: «xavegua boli» el 1311; a l'article *rajada*: «tot peys menut de *boliges*, e rajades ---», a. 1335; s. v. *art*: «totum pesquerium sive *art* de *bolig* vel de *exavega*», a. 1383; s. v. *cala*: «tot *bolig* qui vendrà en les dites cales», doc. de Banyuls de 1432; una mena especial, dedicada, segons sembla, especialment a la pesca dels sards (o de les sardines?), s. v. *sarder*: «tot hom de Cochliure paga vintè de *bolig* sarder», a. 1440, «de quadam xàvegua et uno *bolig* sarder», a. 1448. El mateix Alart i el seu deixeble Pere Vidal en publicaren algun més: en els quals sembla que, més que la xarxa, el mot ha passat a aplicar-se a l'embarcació que pesca amb *bolitx* (cf. *barca de bou* i *anar al bou*, en què passa cosa semblant); així en una llista tributària: «un *bolig* en què haga 8 homes, pach per 8 homes, e una gata de canal en què vassen 6 homes, pach per 6 homes, e una barcha de pareyl, pach per 2 homes», a. 1310 (*RLR* XI, 173); «vendre de totz los guasa<n>yages que nos fasam an mar --- e que'l senyor de la xàvegua o del *bollig* sia tengut d'ajustar lo dret quant a<n>yerà, al vint<e>ner», a. 1311 (*RLR* XXIX, 60).

Translació també constatada en algun doc. mall. «tot patró de *bolig* dega --- portar en loloch de la Palomera una ballesta ab croch --- en lo dit *bolig* exavagues» (doc. de 1387, *BSAL* VIII, 283).³ Ultra la que es pot veure en *AlcM*, dels Ss. XIV-XVI, també n'hi ha doc. anterior a la que porta aquest dicc. en docs. del Principat, com aquest de Sant Celoni, de l'any 1370: «liura carnícera de pex de *bolig* e de tartana, e de tot altre pex semblant» (*BABL* XII, 147). Despuig en els *Colloquis de la Ciutat de Tortosa*, testifica l'a. 1555 l'ús de *bolichs*, plural (veg. la cita en Careta, *Dicc. de Barbarismes*, s. v. *ret.*).

Modernament el mot sembla usar-se en tot el ter-

ritori de la llengua i en tinc nota a les principals comarques marines; P. Coromines ja el sentia a l'Empordà: «ormeig de pesca, que és com un art petit per tirar amb una sola barca; ex.: *sortir a tirar el bolitj*» (cèdula de St. Pere Pescador, 1898); l'anoto a Portbou (*buliçus* pl., 1958) i a Formentera (1963); a Sant Pol de Mar (1936) «*guliç*: xarxa petita que es tira des de terra, és com un artet, i semblant però distint del *gamber*; també s'ha usat per pescar sonsos des de la barca»; al Prat de Llobregat l'apliquen als usats per pescar a l'estany de la Ricarda, nom que li donen els pescadors (cf. *esparver*, 1932; J. G. M. a l'Escala, 1937 «mena d'art petit que es tira des de terra, a mans» (tirat des de mar, més aviat es diu *artó*). A l'illa de Benidorm, hi ha la Txapa, que és on treballen els *boligos* pel *jarret*, i allí prop, també a la costa, hi ha la Cova del *Bolitç* (1963). A la Ribera d'Ebre el mot ha passat a un ormeig de pesca fluvial, diferent, pel que ens descriu Bladé i Desumvila: «es posa el fil a un bri d'espart, ben nusat; s'agafa una tartanya, i se la traspasa de cap a cap, a la manera del qui fa passar un cordill per dins d'un canut; queda una rastellera amb la qual es fa un cabdell una mica més petit que el puny: és el *bolitx*; se'l nusa a un cordill fort, d'uns dos metres, que va lligat a la punta d'una canya; cal posar un plom o una pedreta al *bolitx* perquè s'afoni ---» (*Benissanet*, 188).

Del català el mot va passar al gallec *boliche*, i consta (Carré Aldao, *BABL* II, 181) que l'ús d'aquesta xarxa fou introduït a Galícia pels catalans; al sard campid. *boliggu* 'espècie de xàvegua' (M. L. Wagner, *RFE* IX, 236); i al cast. *boliche* [1599], on el mot tingué tot seguit gran propagació i una sèrie d'accs. noves, que estudió en el *DCEC* I, 483; en algunes hi ha confusió amb derivats de *bola*, factor que potser en alguns casos ha tingut virtut predominant: 'part estel·losa de la panotxa de blat de moro' (ast. *zuro*, argent. *marlo*) a les muntanyes d'Almeria; 'mena de mongeta seca i rodona i més aviat petita' (a Castiello, Alt Aragó, prop de Jaca, 1966).

El mot es va conservar també en occità, on ja hi ha algun ex. antic de *bolech* (rar, *PDPF*, no *PSW* ni Rayn.), i prov. mod. *boulié*. Aquest diftong sembla degut a una antiga diferenciació de *-éyo* en *-éyo* com la que constatem en *desig*, *remig*, *poliija* i algun altre cas paral·lel; la base diferenciada **BOLEJU* també explica millor la *i* catalana davant consonant palatal. A la Marina d'Alacant s'usa, però, una forma *boligo*, segons Vicenç Castanyeda (*RHisp.* L, 298), que si no és errada tipogràfica, té l'aspecte de mossarabisme, i provindria llavors del vocalisme primitiu *BOLEDION*, passant per **bolioyo*, **bolio*, amb -g- antihiàtica: el *bol* i el *boligo* són allí xarxes més petites que la *xàvegua*.

L'etimologia és un mot *βολιδιον*, diminutiu de *βόλος* (> *bol* I) format pel grec tardà, segons un tipus formatiu normal en aquella llengua. Etimologia ja iudicada per M.-L. (*Sitzber.* Berlin, 1916, 344, i *REW*, 344), i confirmada per mi (*AJL* II, 130) i *DCEC*, s. v. *boliche*, article que conté altres detalls, menys directament interessants per al català però de consulta